

Η ένταξη και η συμμετοχή των κωφών/βαρήκοων μαθητών σε σχολεία με ακούοντες μαθητές.

Προτάσεις για Εκπαιδευτικούς

Λαμπροπούλου Βενέττα, Χατζηκακού Κίκα, Βλάχου Γιώτα

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Μονάδα Αγωγής Κωφών Πανεπιστημίου Πατρών

Διεύθυνση: Ρίο-Πάτρα Τ.Κ. 265 00

Οδηγίες για την Εκπαίδευση Κωφών - Βαρηκόων Μαθητών σε Κοινά Σχολεία

Προετοιμασία πριν την Τοποθέτηση του Μαθητή

Πριν να ενταχθεί ένας κωφός ή βαρήκοος* μαθητής σε κοινή τάξη μαζί με ακούοντες μαθητές είναι απαραίτητο να προετοιμαστούν κατάλληλα οι μαθητές της τάξης υποδοχής, αλλά και το υπόλοιπο προσωπικό του σχολείου (εκπαιδευτικοί, μαθητές κτλ) ώστε να διευκολύνουν την ένταξη του μαθητή στην τάξη και στο σχολείο γενικότερα. Η προετοιμασία αυτή μπορεί να περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες.

Παρακάτω παρατίθενται μερικές ιδέες για δραστηριότητες ευαισθητοποίησης και προετοιμασίας του σχολείου:

Παρουσιάσεις και συζητήσεις για τις ατομικές διαφορές και τα ίσα δικαιώματα των ανθρώπων καθώς και για τις ειδικές ανάγκες κάποιων (π.χ. όσων φορούν γυαλιά, ακουστικά, κτλ) ευαισθητοποιούν τους μαθητές του σχολείου και τους βοηθούν να αντιμετωπίζουν τους κωφούς-βαρήκοους μαθητές ισότιμα και χωρίς διακρίσεις. Μια ενημερωτική καμπάνια για το τι είναι κώφωση και βαρηκοΐα, για τις αλήθειες και τους μύθους γύρω από τους Κωφούς καθώς και για τον τρόπο επικοινωνίας με έναν κωφό βαρήκοο μαθητή συμβάλλει, επίσης, στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, των μαθητών και προετοιμάζει το σχολείο να τους υποδεχθεί κατάλληλα.

Η καμπάνια ευαισθητοποίησης για το σχολείο ή την τάξη υποδοχής του Κωφού βαρήκοου μαθητή μπορεί να περιλαμβάνει:

1. Την παρουσίαση της Χάρτας του Ο.Η.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα και συζήτηση ή υλοποίηση σχεδίου εργασίας (project) με θέμα τα δικαιώματα όλων των παιδιών για ισότιμη εκπαίδευση.
2. Παρουσίαση ταινιών με πρωταγωνιστές ή θέματα σχετικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες (π.χ. Τα παιδιά ενός κατώτερου Θεού, Ο άνθρωπος της βροχής, Το αριστερό μου πόδι, κτλ)
3. Παρουσίαση ενότητας με θέμα Βαρηκοΐα- Κώφωση- Ακουστικά- Νοηματική Γλώσσα κτλ Υλικό για το θέμα μπορείτε να αντλήσετε από τον οδηγό αυτό. Μπορείτε επίσης να καλέσετε Κωφούς, από τις οργανώσεις Κωφών και άλλους ειδικούς να παρουσιάσουν διάφορα θέματα.

Μία άσκηση ευαισθητοποίησης για τους μαθητές μπορεί να γίνει με μορφή, παιχνιδιού ρόλων όπως παρακάτω:

Χωρίζουμε τους μαθητές σε ομάδες. Κάθε ομάδα κάθεται σε κύκλο και δίνουμε σε κάθε μαθητή ένα «ρόλο». Ένας μαθητής παίζει το ρόλο του κωφού που επικοινωνεί με νοηματική και οι υπόλοιποι προσπαθούν να τον καταλάβουν. Ένας άλλος σε μια άλλη ομάδα παίζει το ρόλο ενός κωφού που η ομιλία του δεν είναι ευδιάκριτη, δε χρησιμοποιεί νοηματική γλώσσα και προσπαθεί να επικοινωνήσει και ένας άλλος σε μια Τρίτη ομάδα παίζει το ρόλο του κωφού που προσπαθεί να καταλάβει τους ακούντες μαθητές οι οποίοι μιλούν χωρίς φωνή. Στη συνέχεια αφού τα παιδιά παίζουν τους ρόλους τους στις ομάδες τους, συζητούν από την πλευρά των Κωφών ή των ακούντων για τα προβλήματα που αντιμετώπισαν, πώς αισθάνθηκαν, τι μπορεί να κάνουν για να διευκολύνουν την επικοινωνία κτλ.

Συνεχής Ενημέρωση-Αλλαγή Στάσης και Κοινωνική Ένταξη

Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών και των μαθητών του σχολείου για τις δυνατότητες και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών και βαρηκόων μαθητών πρέπει να είναι συνεχής, ώστε να αντιμετωπίζονται οι δυσκολίες και να παρέχεται κοινωνική και ψυχολογική στήριξη στους κωφούς και βαρήκοους μαθητές. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τους παρακάτω τρόπους (ενδεικτικά):

α) Ανάπτυξη κοινών δραστηριοτήτων με ειδικά σχολεία κωφών, ανταλλαγή επισκέψεων, παρακολούθηση παραστάσεων και καθιέρωση εβδομάδας ευαισθητοποίησης του σχολείου γύρω από τις ανάγκες των κωφών μαθητών και την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

β) Συναντήσεις κωφών μαθητών με άλλους κωφούς μαθητές από το ίδιο σχολείο ή άλλα σχολεία.

γ) Επισκέψεις στην κοινότητα των Κωφών, σε σωματεία και συλλόγους και επισκέψεις ενηλίκων Κωφών στο σχολείο.

δ) Παροχή διερμηνείας Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας σε διάφορες δραστηριότητες του σχολείου.

ε) Διοργάνωση μαθημάτων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας για τους κωφούς και ακούοντες μαθητές και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου.

στ) Παρακολούθηση παραστάσεων του Θεάτρου Κωφών Ελλάδας, σχετικών ταινιών, ή εκδηλώσεων των σχολείων κωφών κτλ

Μ' αυτές τις δραστηριότητες όχι μόνο οι κωφοί και βαρήκοοι μαθητές βοηθούνται κοινωνικά αλλά και οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές του σχολείου γνωρίζουν την κοινότητα και την κουλτούρα των Κωφών και γίνονται πιο θετικοί απέναντί τους. Οι μαθητές του σχολείου χρειάζεται ακόμα να ενθαρρύνονται, ώστε να προσεγγίζουν τον κωφό και βαρήκοο μαθητή και να μην τον απομονώνουν στην τάξη και στα διαλείμματα.

Τέλος, θα πρέπει να ενημερώνεται ατομικά ο κωφός - βαρήκοος μαθητής για τις δραστηριότητες του σχολείου και να ενθαρρύνεται να συμμετέχει σε δραστηριότητες και να αναλαμβάνει ρόλους που μπορεί να διεκπεραιώσει με επιτυχία (αθλητικές εκδηλώσεις, θεατρικούς ρόλους κτλ).

Οι Επικοινωνιακές Ανάγκες των Κωφών και Βαρηκών Μαθητών

Η ενημέρωση για τις δυνατότητες και τις επικοινωνιακές ανάγκες των κωφών και βαρηκών μαθητών θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, ώστε να αναπτυχθούν οι μεταξύ τους σχέσεις και να υπάρξει πραγματική επικοινωνία στην τάξη και στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι ευαισθητοποιημένοι και να δείχνουν βαθιά κατανόηση για τις ιδιαιτερότητες του κωφού και βαρήκοου μαθητή, χωρίς όμως να είναι προστατευτικοί και να μειώνουν την αξιοπρέπειά του.

Ακόμα μπορούν να δώσουν οδηγίες στους μαθητές του σχολείου και στην τάξη του κωφού μαθητή για το πώς μπορεί να επικοινωνούν με τον κωφό και βαρήκοο συμμαθητή τους. Τις οδηγίες αυτές επίσης, μπορούν να τις τυπώσουν σε χαρτί και να τις μοιράσουν στο σχολείο. Για παράδειγμα μπορούν να επισημάνουν ότι όταν μιλούν με τον κωφό / βαρήκοο συμμαθητή τους, θα πρέπει:

- α) να στέκονται ή να κάθονται σε κοντινή απόσταση.
- β) να κοιτάζουν τον κωφό συμμαθητή τους οποτεδήποτε μιλούν.
- γ) να υπάρχει φως στο πρόσωπο του ομιλητή.
- δ) να μη στέκονται μπροστά από το παράθυρο καθώς μιλούν, γιατί γίνεται σκοτεινό το πρόσωπό τους.
- ε) να μην κουνιούνται όταν μιλούν.
- στ) να μην καλύπτουν το στόμα τους με τα χέρια τους, να μην τρώνε όταν μιλούν, να μη μασούν τσίχλα.
- ζ) να μιλούν αργά και καθαρά χρησιμοποιώντας μικρές προτάσεις. η) να μη μουρμουρίζουν, να μη μιλούν πολύ σιγά και να μη φωνάζουν.
- θ) όταν αλλάζουν θέμα να ενημερώνουν προηγουμένως τον κωφό και βαρήκοο συμμαθητή τους.
- ι) να φροντίζουν να υπάρχει ησυχία στο χώρο επικοινωνίας.
- ια) να μάθουν μερικά νοήματα.

Τροποποίηση Φυσικού Περιβάλλοντος Τάξης

Οι εκπαιδευτικοί, μπορούν να τροποποιήσουν το περιβάλλον της τάξης ώστε να διευκολύνουν τον κωφό / βαρήκοο μαθητή αλλά και τους ίδιους κατά τη διδασκαλία. Για παράδειγμα, η διάταξη των θρανίων σε ημικύκλιο διευκολύνει τον κωφό και βαρήκοο μαθητή να έχει οπτική επαφή με όλους τους συμμαθητές του και με τον εκπαιδευτικό. Σε περίπτωση που η διάταξη των θρανίων δε μπορεί να αλλάξει και η τάξη έχει την παραδοσιακή μορφή, τότε ο μαθητής θα πρέπει να κάθεται κοντά στο δάσκαλο(στο δεύτερο θρανίο κατά προτίμηση) και σε σημείο που να μπορεί εύκολα να γυρίζει την πλάτη του, ώστε να παρακολουθεί τους άλλους μαθητές, όταν μιλούν (μια περιστρεφόμενη καρέκλα για το μαθητή διευκολύνει πολύ).

Επίσης ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει ότι για να μπορεί ο κωφός / βαρήκοος μαθητής να παρακολουθεί το μάθημα χωρίς δυσκολία στην τάξη θα πρέπει να κάθεται σε σημείο ώστε να:

α) έχει το φως πίσω του, γιατί είναι δύσκολο να διαβάσει τα χείλη ή να παρακολουθήσει κάτι, όταν κοιτάζει προς το φως.

β) έχει το καλύτερο ως προς την ακοή αυτί προς την πλευρά που στέκεται ο δάσκαλος και όχι προς τον τοίχο.

γ) κάθεται με κάποιο συμμαθητή του, ο οποίος μπορεί να τον βοηθήσει κατά τη διάρκεια του μαθήματος, να του δείξει σε ποιο σημείο του βιβλίου βρίσκονται, ποιες ασκήσεις έχουν, να του κρατάει σημειώσεις κτλ

Τέλος, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει όταν μιλάει να στέκεται όσο το δυνατόν πιο κοντά στον κωφό-βαρήκοο μαθητή (0,5-1,5 μέτρο) και το πρόσωπό του να φωτίζεται αρκετά. Έτσι μόνο θα μπορεί ο μαθητής να τον παρακολουθεί στα χείλη.

Περιορισμός των Θορύβων στην Τάξη

Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν στο σχολείο οι κωφοί και βαρήκοοι μαθητές (που φορούν ακουστικά βαρηκοΐας) είναι ο θόρυβος. Για το λόγο αυτό καλό θα ήταν να γίνουν κάποιες προσαρμογές στο χώρο της τάξης και του σχολείου, για να μειωθούν οι θόρυβοι και να βελτιωθεί η ακουστική των τάξεων. Γενικά η θέση του κωφού-βαρήκοου μαθητή θα πρέπει να είναι μακριά από πηγές θορύβου (π.χ. κίνηση στο δρόμο, θόρυβος προερχόμενος από γήπεδα, αίθουσες μουσικής, αυλή του σχολείου, κτλ). Ο δάσκαλος θα πρέπει να κλείνει τα παράθυρα και τις πόρτες κατά την ώρα της διδασκαλίας. Ακόμα θα πρέπει να προσέχει ώστε να μην υπάρχει πολύς θόρυβος στην τάξη από τις ομιλίες των μαθητών και τις μετακινήσεις των καρεκλών και των θρανίων.

Οι τάξεις με χαμηλό ταβάνι, η τοποθέτηση ηχομονωτικού υλικού (π.χ. φελιζόλ) στους τοίχους ακόμα και οι πίνακες ανακοινώσεων, οι μοκέτες ή τα χαλιά στο δάπεδο και οι χοντρές κουρτίνες στα παράθυρα δημιουργούν κατάλληλο ηχομονωτικό περιβάλλον για τους κωφούς και βαρήκοους μαθητές. Επίσης η τοποθέτηση κάτω από τις καρέκλες και τα τραπέζια ειδικών υλικών (ελαστικά ή πλαστικά αυτοκόλλητα), μειώνουν το θόρυβο και βελτιώνουν την ακουστική στην τάξη.

Γενικά η τάξη που έχει κωφούς- βαρήκοους μαθητές θα πρέπει να βρίσκεται στο πιο ήσυχο μέρος του σχολείου.

Επικοινωνία με τον Κωφό-Βαρήκοο Μαθητή μέσα στην Τάξη

Για να εξασφαλισθεί επιτυχής επικοινωνία στην τάξη σε ατομική ή ομαδική βάση, ο εκπαιδευτικός καλό είναι να ακολουθήσει τις παρακάτω υποδείξεις:

- Πριν αρχίσουμε να μιλάμε προσελκύουμε την προσοχή του μαθητή με ένα απαλό άγγιγμα ή με ένα νόημα και κρατάμε συνεχώς οπτική επαφή μαζί του. Συχνά φροντίζουμε να βεβαιωνόμαστε ότι ο κωφός μαθητής μας παρακολουθεί.
- Μιλάμε φυσικά και καθαρά. Ο μαθητής πρέπει να βλέπει το πρόσωπό μας. Όταν μιλάμε, δε γυρίζουμε το πρόσωπό μας και δεν καλύπτουμε το στόμα μας (το μουστάκι, το μάσημα κτλ εμποδίζουν το παιδί να βλέπει το στόμα).
- Διευκολύνουμε τη χειλεανάγνωση όταν το πρόσωπό μας φωτίζεται. Όταν μιλάμε στεκόμαστε μπροστά σε παράθυρο ή σε κάποια φωτεινή πηγή. Ανάβουμε το φως της τάξης όταν είναι σκοτεινά.
- Χρησιμοποιούμε χειρονομίες και εκφράσεις προσώπου, για να διευκολύνουμε την επικοινωνία.
- Ελέγχουμε την κατανόηση των οδηγιών που δίνουμε ή του περιεχομένου του μαθήματος με ανοιχτές ερωτήσεις στο μαθητή (π.χ. πες μου τι έκανε ο σκύλος κτλ). Αυτό αποτρέπει το μαθητή από να κουνάει απλώς το κεφάλι του και να απαντάει με ένα (Ναι» ή «όχι», πράγμα που δε βοηθάει το δάσκαλο να αξιολογήσει τι ακριβώς έχει καταλάβει ο μαθητής.
- Επαναλαμβάνουμε κάτι που δεν κατάλαβε ο μαθητής με διαφορετικές λέξεις και φράσεις και όχι με τον ίδιο τρόπο.
- Χρησιμοποιούμε και γραπτό λόγο αν χρειαστεί.
- Δίνουμε στο μαθητή ένα σχέδιο του προγράμματος των εργασιών της ημέρας και σιγουρευόμαστε ότι γνωρίζει τι εργασία έχει για το σπίτι

- Δείχνουμε στο μαθητή ποιος μιλάει κάθε φορά ώστε να τον παρακολουθεί.
- Θυμίζουμε στους μαθητές να κοιτάζουν των κωφό μαθητή όταν μιλάνε.
- Γνωστοποιούμε από την αρχή το θέμα συζήτησης, επαναλαμβάνουμε τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις των άλλων μαθητών και συνοψίζουμε τη συζήτηση.
- Φροντίζουμε ώστε να μιλά ένας κάθε φορά στη τάξη και όχι όλοι μαζί ταυτόχρονα.
- Δίνουμε το νέο λεξιλόγιο εκ των προτέρων (ή το γράφουμε στον πίνακα ή σε κάποιο Χαρτί) και μετά παρουσιάζουμε το μάθημα.
- Δε μιλάμε, καθώς περιφερόμαστε στην τάξη ή όταν γράφουμε στον πίνακα
- Ο βιντεοπροβολέας είναι πολύ χρήσιμο και αποτελεσματικό εποπτικό μέσο. Οι φωτοτυπίες, η ανάγνωση από πίνακες και διαγράμματα επίσης βοηθούν.
- Επαναλαμβάνουμε κάθε ανακοίνωση που γίνεται μέσα στην τάξη. Γράφουμε οδηγίες ή πληροφορίες στον πίνακα, όπως π.χ. λεξιλόγιο, ανακοινώσεις, το σχέδιο μαθήματος, λέξεις-κλειδιά ή βοηθητικές φράσεις για να διευκολύνουμε την επικοινωνία.
- Φροντίζουμε ο κωφός / βαρήκοος μαθητής να συμμετέχει ενεργά στο μάθημα.
- Αναθέτουμε σε ένα μαθητή να κρατάει σημειώσεις και για τον κωφό μαθητή, καθώς αυτό βοηθά τον κωφό και βαρήκοο μαθητή να παρακολουθήσει τη συζήτηση, γιατί δεν μπορεί να γράφει και να κοιτάζει ταυτόχρονα τον ομιλητή.
- Όταν στην τάξη γίνεται ανάγνωση δυνατά, ο κωφός / βαρήκοος μαθητής διαβάζει σιωπηλά.
- Όταν θέλουμε να δείξουμε βίντεο στην τάξη το οποίο δεν έχει υπότιτλους δίνουμε στον κωφό / βαρήκοο μαθητή μια περίληψη με το θέμα ώστε να μπορέσει να το παρακολουθήσει.

Υιοθέτηση Ευέλικτων Στρατηγικών Διδασκαλίας για την Ανάγνωση.

Οι κωφοί-βαρήκοοι μαθητές έχουν πολλές φορές δυσκολίες στην κατανόηση λεξιλογίου, ιδιαίτερα όταν αυτό είναι άγνωστο. Η δυσκολία αυτή τους δημιουργεί προβλήματα στην ανάγνωση. Οι παρακάτω στρατηγικές διευκολύνουν τους κωφούς-βαρήκοους μαθητές ώστε να κατανοούν διάφορα κείμενα και να συμμετέχουν στο μάθημα όπως και οι υπόλοιποι συμμαθητές τους.

- Εξηγούμε τη σημασία των καινούργιων λέξεων που παρουσιάζουμε στην τάξη.
- Χρησιμοποιούμε εικόνες που τυχόν υπάρχουν στο κείμενο για να διευκολύνουμε την κατανόηση. Γενικά χρησιμοποιούμε αρκετό εποπτικό υλικό.
- Δημιουργούμε με τους μαθητές ατομικά λεξικά με τις άγνωστες λέξεις που συναντούν και με τον ορισμό τους. Τους παροτρύνουμε να χρησιμοποιούν τα λεξικά τους όταν γράφουν κάποιο νέο κείμενο. Πχ έκθεση.
- Διδάσκουμε τους μαθητές γνωστικές και γλωσσικές στρατηγικές που θα τους βοηθήσουν να κατανοήσουν ένα κείμενο (προβλέψεις, συγκρίσεις, αντιθέσεις, αλληλουχίες, αναφορές κ.τ.λ)
- Προετοιμάζουμε τους μαθητές πριν την ανάγνωση μιας ιστορίας ή άλλου κειμένου δουλεύοντας το λεξιλόγιο και τις κεντρικές έννοιες σε προηγούμενα μαθήματα.
- Όταν διαβάζουμε από τον πίνακα ή από βιβλίο δίνουμε λίγο περισσότερο χρόνο στον κωφό/βαρήκοο μαθητή ώστε να ολοκληρώσει την ανάγνωση πριν αρχίσουν οι ερωτήσεις.
- Με τη βοήθεια των παιδιών της τάξης φτιάχνουμε περίληψη στον πίνακα με τα βασικά σημεία της ιστορίας που διαβάσαμε.
- Παρέχουμε ευκαιρίες στους μαθητές να μελετήσουν ένα θέμα μέσα από διαφορετικές πηγές και υλικό. Τους παροτρύνουμε να ψάξουν

περισσότερο στη βιβλιοθήκη. σε άλλα βιβλία. εγκυκλοπαίδειες, σε ηλεκτρονικές διευθύνσεις κτλ

- Δίνουμε στο παιδί βιβλία σχετικά με το θέμα του μαθήματος. ώστε να μπορέσει στο σπίτι με τη βοήθεια των γονιών του να κάνει επαναλήψεις.
- Δραματοποιούμε ιστορίες στην τάξη.

Συνεργασία Σχολείου και Οικογένειας

Η ανάπτυξη και η υλοποίηση ενός επιτυχημένου εκπαιδευτικού προγράμματος για τη στήριξη των κωφών και βαρηκόων μαθητών απαιτεί τη συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια. Οι εκπαιδευτικοί παίζουν σημαντικό ρόλο στην ακαδημαϊκή πρόοδο, την αυτοεκτίμηση και στην κοινωνική ένταξη των κωφών και βαρηκόων μαθητών. Καθοριστικός είναι και ο ρόλος των γονιών, οι οποίοι θα πρέπει να είναι ενήμεροι για τους εκπαιδευτικούς στόχους και να εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ειδικότερα για την επιτυχή ένταξη ενός κωφού βαρήκοου παιδιού σε ένα κοινό σχολείο απαιτείται συλλογική προσπάθεια από συγκεκριμένη ομάδα. Μέλη μιας τέτοιας ομάδας είναι συνήθως οι γονείς, ο δάσκαλος της τάξης και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου που εμπλέκονται στη διαδικασία μάθησης του μαθητή (γυμναστής. καθηγητές. διευθυντής κτλ).

Στην ομάδα αυτή μπορούν, επίσης, να συμμετέχουν ο εκπαιδευτικός του ΚΕΔΑΣΥ, ο λογοθεραπευτής (αν υπάρχει) και ο αρμόδιος Σύμβουλος.

Επικαιροποίηση: 09/09/2022